

فصل نامه صفای اندیشه

مجله علمی – آموزشی

مراکز تربیت معلم استان اردبیل

شماره اول ، زمستان ۱۳۸۷

صاحب امتیاز: مراکز تربیت معلم استان اردبیل

مدیر مسئول: سیدناصر اسحاقی

سردبیر: بهنام صحرانورد

اعضای هیأت تحریریه: توفیق حسن پور، رسول غلامزاده، یعقوب نعمتی، ابوالفضل بایرامی، رویا محمدحسینی

گروه ویرایش: احمد نورمند، هادی طرلانی

فصل نامه‌ی صفای اندیشه از کلیه‌ی محققان و مترجمان که علاقه‌مند به درج مقالات خویش در این فصل نامه هستند، با رعایت شرایط زیر دعوت به همکاری می‌کند:

- نام و نام خانوادگی مؤلف یا مترجم همراه با نشانی کامل و شماره تلفن در پایان مقاله ذکر شود.
 - چکیده‌ای از مقاله به زبان فارسی و در صورت امکان به زبان انگلیسی تهیه و به همراه مقاله ارسال شود.
 - مقاله بر روی یک صفحه و با فاصله مناسب و با خطی خوانا نوشته شود.
 - طول مقالات از ۲۰ صفحه تایپی و یا معادل دست نویس آن فراتر نرود.
 - در نگارش مقالات، اصول علمی و پژوهشی مقاله نویسی رعایت شود.
 - مطالب ارسالی بازگردانده نمی‌شود.
 - فصل نامه در ویرایش مقالات پذیرفته شده آزاد است.
- مطالب مندرج در فصل نامه صفای اندیشه بیانگر دیدگاه‌های مراکز تربیت معلم استان اردبیل نمی‌باشد.

«نقل مطالب با ذکر منابع جایز است.»

آدرس دبیرخانه نشریه: اردبیل، خیابان سعدی، کوچه کرد احمد، تلفن: ۴۴۴۹۰۲۲ کد پستی: ۵۶۱۴۷۹۵۴۱۸

فهرست

- معلمان مشاور - میرناصر اسحاقی ۱
- تأملی در دانش واژه دولت و نظریه‌های پیرامونی آن - بهنام صحرانورد ۱۰
- اهمیت و ماندگاری خط نسخ - صابر صفایی ۳۸
- مهندسی مجدد تدریس و یادگیری در مراکز تربیت معلم - سیدناصر آمیغی ۶۴
- مشتق در ریاضیات - یعقوب نعمتی ۸۶
- فعال سازی کلاس‌های درس ریاضی - سالم برزگر ۱۰۲
- ویژگی‌های معلم - جمعی از دانشجویان مرکز تربیت معلم آزادگان نیر ۱۱۴
- تحلیلی اجمالی از آثار ، افکار و سبک نگارش طه حسین - توفیق رجبی ۱۲۴
- ابعاد آموزشی هنر در کودکان - بهزاد محبی ۱۴۰

معلمان مشاور

میرناصر اسحاقی^۱

مقدمه

ارتقاء مهارت راهنمایی و مشاوره ای معلمان از برنامه های محوری برای توسعه آموزش و پرورش است که ضرورت آن هر روز بیش از پیش احساس می شود به منظور تاکید بر ضرورت تقویت نهاد مشاوره در آموزش و پرورش با نگاه ویژه به مراکز تربیت معلم و آموزش های ضمن خدمت در برنامه های توسعه و ایجاد تحول در نظام آموزشی کشور مطالبی مرتبط با نقش راهنمایی و مشاوره ای معلمان جهت مطالعه همکاران عزیز و ارجمند تقدیم می گردد. امید است با توسعه دانایی و افزایش مهارت های حرفه ای معلمان، بهبود کیفیت مستمر در آموزش و پرورش را شاهد باشیم.

^۱ - دبیس مرکز تربیت معلم علامه طباطبائی اردبیل

تأملی در دانش واژه‌ی دولت و نظریه‌های پیرامونی آن

بهنام صحرانورد^۱

درآمد

لفظ دولت چه در متون ادبی کهن، چه در زبان نوشتار و گفتار دوران متأخر و چه در زبان علوم سیاسی، کاربردهای مختلفی دارد. دولت از لحاظ لغوی در لغت نامه‌ی دهخدا به معنای مال، ثروت، نعمت، اقبال، بختیاری و کامکاری، حکومت، قدرت و فرمانروایی و چیزی که دست به دست می‌گردد، آمده است. در دوران معاصر این واژه بیشتر در معنای مال و ثروت به کار رفته و هرچه به دوران معاصر نزدیک می‌شویم رنگ و سیغی سیاسی بیشتری به خود گرفته و با واژه‌ی کشور، حکومت و قدرت امتزاجی ناگسستنی پیدا کرده است. در هر صورت دولت با این معانی بیشتر شناخته می‌شود: (قاضی؛ ۷۵، ۱۲۴)

۱. دولت به معنی کلیتی متمایز و شخصیتی مستقل و مجموعه‌ای است که بیشتر موضوع حقوق بین‌الملل عمومی داخلی واقع می‌شود و موجودیتی متمایز از عناصر ترکیبی خود دارد. با این تعبیر کلمه‌ی دولت معادل Etat زبان فرانسوی نمود می‌یابد.

۲. دولت در مفهوم هیأت حاکم و فرمانروایان در برابر حکومت شوندگان و فرمانبران است. در این وجه،

^۱ - مدرس مراکز تربیت معلم استان اردبیل

مفهوم دولت بر کلیه‌ی کارگزاران و نهادهایی اطلاق می‌شود که بر مردم یا ملت حکومت می‌کنند. این همان چیزی است که در زبان فرانسه به آن طبقه حاکم^۱ یا نهادهای فرمانروا می‌گویند.

۳. دولت به معنای لایه سیاسی قوه مجریه کشور، یا به زبان دیگر، رده‌های سیاسی فوقانی، نظیر نخست وزیر، هیئت وزیران و اختصاصاً به کابینه‌ی وزرا اطلاق می‌گردد. در اینجا واژه‌ی دولت معادل واژه‌ی Goaverernement به کار برده می‌شود.

البته در برخی متون در کنار واژه‌ی دولت^۲ اصطلاحات دیگری هم چون ملت، کشور، کشور-دولت، دولت-ملت^۳ و امثال این‌ها هم آمده است. عناصر تشکیل دهنده ملت را معمولاً اشتراک زبان، خاک یا سرزمین، فرهنگ، مذهب و گذشته‌ی تاریخی می‌دانند و به این عناصر، عناصر غیر ارادی یا عینی نیز می‌گویند، زیرا این عوامل یا عناصر به اراده‌ی کسان القا می‌شود.

^۱ - Classe Goavemante

^۲ - State

^۳ - Nation – state

اهمیت و ماندگاری خط نسخ

صابر صفایی^۱

مقدمه

شریف‌ترین هنر بصری در جهان اسلامی خطاطی است؛ مخصوصاً خوشنویسی متن قرآن کریم که نفس هنر دینی به شمار می‌آید؛ و می‌توان گفت به نحوی سهم و اهمیت آن در اسلام مطابق است با کشیدن «شمایل» در هنر مسیحی، زیرا آن نمودار «ظرف» مشهود کلام الهی است (بورکھات، ۱۳۷۶).

در ذکر ضرورت کتابت و شرف حسن خط، مخصوصاً در عُلوّ رتبت لوح و قلم و برابری آن با عرش برین و شرف خدمت و امانت کاتبان اولوالباب است. (عالی افندی، ۱۳۶۹)

مشهور است که خطوط نسخ و ثلث و ... در قرن چهار هجری توسط ابن مقله بیضاوی شیرازی از خط‌های «جلیل و طومار» که خود از مشتقات خط «کوفی» بودند؛ ابداع گردید و بعدها اصول و قواعد آن توسط علی بن

^۱ - مدرس مرکز تربیت معلم علامه طباطبائی اردبیل

هلال مشهور به «ابن بواب» پایه گذاری شد؛ و اصول دوازده گانه و رعایت قلم و مرکب و هم چنین قواعد تحریر با توجه به نقطه گذاری را بنا نهاد. (ابن بواب خوشنویس بزرگ قرن ۴ هـ.ق، ۱۳۷۷)

«پس از ابن مقله ابوالحسن علاءالدین علی بن هلال مشهور به ابن بواب پایه ی خط «نسخ» را به جایی نهاد که هیچ کس را یارای آن نبود که با وی دم از برابری بزند؛ ابن بواب خط «نسخ» را به حد کمال رسانید و قواعدی که او برای خط «نسخ» وضع کرد، هنوز معمول می باشد. او برای خط «نسخ» سطح و دور و تناسب معمول داشت که قبل از آن مرسوم نبود. (همان منبع)

مهندسی مجدد تدریس و یادگیری در مراکز تربیت معلم

سیدناصر آمیغی^۱

چکیده

با ظهور و توسعه‌ی فناوری اطلاعات روند تحولات جهانی، با شتاب بیشتر با محوریت عنصر دانایی، در حال گسترش است. به خصوص که بیش از یک دهه است، به عرصه‌ی تعلیم و تربیت پا نهاده و نظامهای آموزشی و محیطهای تحصیلی را نیز به چالش کشانده است. برای مقابله با این توسعه بهنجار، همراهی و پذیرش معلمان نه تنها یک نیاز بلکه یک ضرورت اجتناب ناپذیر می‌باشد و در این بین همسو نمودن معلمانی که استفاده از فن آوری‌های نو را برای خود کار بیهوده و اضافی تلقی می‌نمایند کاری بس سخت و دشوار می‌باشد. بنابراین با فعالیتهای ریشه‌ای و تربیت، معلمانی که خواهان ورود به نظام آموزشی کشور می‌باشند می‌توان بر این امر فائق آمد. ولی براساس آنچه که در مراکز تربیت معلم ما وجود دارد و در بیشتر مواقع رویکردهای یادگیری متکی بر نظامهای سنتی می‌باشد رسیدن به چنین امری ناممکن به نظر می‌رسد که باید اقدامات عملی و اصلاحات

^۱ - مدرس مراکز تربیت معلم استان اردبیل

ریشه‌ای در این مورد انجام داد. یکی از این اصلاحات که در نظام مدیریتی سیستمها وجود دارد مهندسی مجدد فرآیندها می‌باشد. در مهندسی مجدد با ایجاد تغییراتی اساسی در فعالیتهایی که ارزش افزوده پایینی ایجاد می‌کنند سعی در دگرگونی فرآیندهای سازمان می‌شود. با توجه به این که دانش آموزان ما در عصر اطلاعات و دانایی زندگی می‌کنند باید شیوه‌های برخورد با تغییرات این عصر را نیز یاد بگیرند که این مهم در جوامع مختلف در سازمانهای آموزشی توسط معلمان صورت می‌گیرد. حال اگر معلمی از مرکز تربیت معلمی که به شیوه سنتی و قدیمی مراحل آموزش را طی می‌نماید فارغ التحصیل شود مطمئناً در راهنمایی دانش آموزان این عصر با مشکلات عدیده‌ای مواجه خواهد شد. (خفته را خفته کی کند بیدار). بنابراین باید با از میان برداشتن موانع موجود مهندسی مجدد، مراکز تربیت معلم را در بعد علمی احیاء نموده و معلمان با بار علمی خوب تحویل جامعه داد. در مهندسی مجدد تدریس و یادگیری مراکز تربیت معلم با پرداختن به عوامل فناوری، اساتید و دانشجویان و افزایش قابلیت هر کدام از آنها می‌توان به نوعی معلمان کیفی تحویل جامعه اطلاعاتی داد که با استفاده از فناوری‌های بروز توان هماهنگی با تغییرات را داشته باشد. امید است با عمل به پیشنهادهایی که در زمینه تکنولوژی نوین مراکز ارائه شده بتوانیم مراکزی پویا و در خور برنامه‌های چشم انداز توسعه کشور داشته باشیم.

مشتق در ریاضیات

يعقوب نعمتی^۱

سیر تاریخی

نیوتن و لایب نیتز را می توان عمدتاً و کاملاً جدا از هم ، عاملان بسط حساب انتگرال تا مرحله ای دانست که از بآن به بعد پرداختن به مسائل لاینحل با روشهای جاری کم و بیش امکان پذیر بود. موفقیت این مردان اصولاً بدان خاطر بود که می توانستند حساب انتگرال را با دومین شاخه ی اصلی حساب دیفرانسیل و انتگرال ، یعنی حساب دیفرانسیل در هم آمیزند.

ایده ی اصلی حساب دیفرانسیل مشتق است ، مشتق نیز از مسأله ای در هندسه ، یعنی مسأله یافتن خط مماس در یک نقطه از یک منحنی ناشی شده است . اما آن بر خلاف انتگرال، خیلی دیر در تاریخ ریاضیات ظاهر شد . این

^۱ - مدرس مرکز تربیت معلم علامه طباطبائی اردبیل

مفهوم تا اوایل قرن ۱۷ م، یعنی قبل از ریاضیدان فرانسوی پی یرفرما، به تعیین $\max$, $\min$ های چند تابع خاص دست بزنند، تنظیم نشده بود. فکر فرما اساساً بسیار ساده است.

فعال سازی کلاس‌های درس ریاضی

سالم برزگر^۱

چکیده:

یادگیری ریاضی فقط از طریق تجربه کردن، سؤال کردن، کشف کردن، ردّ کردن، توضیح دادن و بحث کردن صورت می گیرد، بنابراین برای یادگیرنده، ریاضی باید نوعی از یادگیری باشد که به حداقل دانش پایه‌ای و مقدار زیادی تجربه در بررسی موقعیت‌ها، با استفاده از انواع خاصی از مهارت‌های فکری، احتیاج داشته باشد^۲. در این مقاله به دلیل محدودیت زمانی فقط به سه نمونه فعالیت از پایه‌های مختلف^۳ همراه با شیوه‌ی آموزش آن‌ها، اشاره شده است که این روش، در کلاس‌های درس، همواره در جهت رسیدن دانش آموزان، به یادگیری و فهم صحیح، کمک مؤثری نموده است.

^۱ - مدرس مرکز تربیت معلم علامه طباطبائی اردبیل

^۲ . د.ک.به: غلام آزاد. سهیلا. مجموعه مقالات دومین کنفرانس آموزش ریاضی ایران.

^۳ . ذکر این نکته ضروری است که انتخاب مثال از پایه‌های مختلف متوسطه به این دلیل انجام گرفته که بیان شود اجرای این روش در تمام پایه‌ها میسر است.

ویژگی‌های معلّم

فرهاد ابراهیمیان - علیرضا پناهی - سعید نوروزی^۱

معلم در درجه‌ی اول اعصاب آهنین و قدرت پولادین لازم دارد از همه مهم‌تر این که معلّم با موجودی به نام انسان ارتباط دارد. به فرموده‌ی امام خمینی (ره) «معلّم امانتدار است و انسان امانت اوست.» و بر این اساس برای درک و شناخت دشواری کار او باید در درجه‌ی اوّل موقعیّت و شأن انسان شناسانده شود. (رشید پور، ۱۳۷۵)

وقتی معلّمی خود دیر به کلاس بیاید بدیهی است که سخنان چنین معلّمی درباره‌ی نظم و انضباط بیهوده و بی‌اثر خواهد بود. به فرموده‌ی امام محمّد باقر (ع): «هر که علم بیاموزد بدان عمل کند و به خاطر خدا آن را به دیگران بیاموزد چنین کسی در ملکوت آسمان‌ها به بزرگی و عظمت یاد خواهد شد.»

^۱ - دانشجویان مرکز تربیت معلم آزادگان نیر

خوش صحبتی و قدرت بیان یکی از عواملی است که در ایجاد رابطه، فوق العاده مؤثر است و معلّم که مطالب درسی را به دانش آموزان یاد می دهد حتماً باید از این نیرو برخوردار باشد، چه بسیار افراد باسواد و عالم که در اظهار مطالب و تفهیم آن به دیگران ناتوانند، چه، افراد به ندرت می توانند در کار معلّمی و آموزش موفق باشند. معلّم نباید بیان خود را بیش از حدّ معمول گسترده سازد و نباید بیان خود را فشرده و کوتاه ایراد نماید بلکه مسأله را به صورت واضح و روشن طرح کند، سپس با ذکر مثال ها و نمونه ها به توضیح و تفسیر آن پردازد.

تحلیلی اجمالی از آثار، افکار و سبک نگارش طه حسین

ادیب نامدار عرب

دکتر توفیق رجبی^۱

مقاله‌ای که پیش روی خوانندگان گرامی است؛ قصد دارد یکی از شخصیت‌های مهم علمی و ادبی و دینی جهان معاصر عرب یعنی دکتر «طه حسین» را به خوانندگان این مقاله معرفی نموده، ابعاد شخصیتی این عالم بزرگ را از جنبه‌های مختلف بررسی کند و شرح حال و زندگانی و آثار و تألیفات به جای مانده از او و سبک و اسلوب نگارش وی را تشریح و تحلیل نماید. لذا در آغاز به بیان بیوگرافی و شرح حال، سال و محلّ ولادت، استادان، تحصیلات، مناصب و مسئولیت‌هایی که عهده‌دار بوده، پرداخته شده است. در ادامه به مهم‌ترین آثار دینی، تاریخی و ادبی او با توضیح مختصری در حیطه‌ی این آثار، اشاره شده و افکار و اسلوب نگارش او در کتاب‌هایی که از خود به جا گذاشته، مورد بررسی قرار گرفته است. در پایان، نظریات یکی از تاریخ‌نویسان ادب عرب در خصوص این شخصیت عجیب و کم نظیر معاصر، آورده شده است. باشد که حق مطلب ادا شده باشد.

^۱ - مدرس مرکز تربیت معلم علامه طباطبائی اردبیل

ابعاد آموزشی هنر در کودکان

بهزاد محبی^۱

چکیده

هنر و نقش آن در جسم و روح انسان‌ها غیرقابل انکار است و این تأثیرگذاری در سنین کودکی بسیار بیش‌تر است زیرا هنر برای کودک ابزاری است که با آن تجربه‌های واقعی و خیالی خود را شکل و نظم می‌بخشد؛ و در نتیجه، خود و محیط اطرافش را بهتر می‌شناسد.

این از آن جهت است که کودک با زبان تصویر، گامی فراتر از نوشتار برمی‌دارد، و تصویر در نقش گفتار می‌آید. کشیدن تصویر نه قواعد سختی دارد و نه محدودیت‌های پیچیده‌ی نوشتاری و کودک برای بیان افکار و احساسات خود آن را برمی‌گزیند و بسیار ساده‌تر با این مسأله مواجه می‌شود و نسبت به آن واکنش مناسبی نشان می‌دهد.

^۱ - مدرس مرکز تربیت معلم علامه طباطبائی اردبیل